PENÍZOVKA SAMETONOHÁ FLAMMULINA VELUTIPES (CURT. EX FR.) SING.

HOSTITELSKÝ ORGANISMUS COLEOPTER

Zdeněk Švec Anna Machulková

Od podzimu 1979 do jara 1980 jsme pravidelně sledovali výskyt brouků na plodnicích, případně myceliu, houby Flammulina velutipes (Curt. ex Fr.) Sing. v Praze na dvou lokalitách - v Letenských sadech a v oboře Dolní Počernice. Plodnice jsme na uvedených lokalitách nalezli celkem 14 x. Mimo to byly provedeny další, víceméně náhodné nálezy plodnic a mycelia v Čelákovicích, Stromovce a Praze-Pankráci. V období od 3.XI.1979 do 26.IV.1980 jsme zaznamenali celkem 18 nálezů, z toho ve 12ti případech s výskytem brouků.

Flammulina velutipes (Curt. ex Fr.) Sing., česky penízovka sametonohá, je typická zimní, dřevokazná saproparazitická houba, fruktifikující převážně v pozdním podzimu a přes zimní období až do časného jara, na listnatých stromech, hlavně na lípách, jasanech, jilmech, ale i na dubech a dalších dřevinách. Při svém průzkumu jsme zjistili trsy plodnic na odumřelých kmenech a pařezech dosud nezbavených kůry; houba je však uváděna i ze živých stromů. Často napadá oslabené stromy; mycelium se rozvíjí např. v mrazových trhlinách a proniká do ostatních částí kmene, kde působí hnilobu dřeva. Na jejích plodnicích a myceliu jsme nalezli následující druhy brouků:

Trechus 4-striatus (Schrk).
Dol. Počernice, 26.IV. plodnice shnilé, 1 ex.

Acrotrichis thoracica Waltl.
Dol. Počernice, 26.IV., plodnice zavadlé, 1 ex.

Proteinus brachypterus F.
Letná, 2.XII., plodnice čerstvé, 1 ex.

Phyllodrepa ioptera (Steph.)
Dol. Počernice, 3.XI., plodnice čerstvé, 1 ex.

Omalium rivulare (Payk.)
Letná, 2.XII., plodnice čerstvé, 6 ex.

Oxytelus tetracarinatus (Block.)
Letná, 19.IV., plodnice čerstvé, 1 ex.

Stenus humilis Er.
Dol. Počernice, 26.IV., plodnice čerstvé, 1 ex.

Philonthus fimetarius (Grav.)

Dol. Počernice, 26.IV., plodnice zahnívající, 1 ex.

Tachinus corticinus (Grav.)

Letná, 9.IV., plodnice čerstvé, 1 ex.

Tachinus rufipes (Deg.)

Dol. Počernice, 26.IV., plodnice zavadlé, 1 ex.

Atheta crassicornis (F.)

Letná, 9.IV., plodnice čerstvé, 1 ex.

Atheta euryptera (Steph.)

Letná, 2.XII., plodnice čerstvé, 1 ex.

Meotica sp.

Letná, 9.IV., plodnice čerstvé, 1 ex.

Epuraea limbata (F.)

Letná, 3.XII., 26.III., plodnice čerstvé

Epuraea limbata (F.)

Letná, 7.IV. a 19.IV., plodnice čerstvé, 19. ex.

Dolní Počernice, 26.IV., plodnice čerstvé, 4 ex.

Rhisophagus nitidulus (F.)

Letná, 2.III., plodnice čerstvé, 1 ex.

Uleiota planata (L.)

Stromovka, 16.II., mycelium, 2 ex.

Cryptophagus dentatus Hbst.

Dol. Počernice, 26.IV., plodnice zavadlé, 1 ex.

Lathridius angusticollis Gyll.

Dol. Počernice, 26.IV., plodnice zahnívající, 1 ex.

Litargus connexus (Geoffr.)

Stromovka, 16.II., plodnice čerstvé, 2 ex.

Pankrác, 27.III., mycelium, 1 ex.

Cicones variegatus (Hellw.)

Dol. Počernice, 3.XI., plodnice čerstvé, 1 ex.

Cerylon histeroides (F.)

Čelákovice, 24.II., mycelium, 1 ex.

celkem 22 druhů, 51 ex.

Pozn.: vše lgt. Švec a Machulková, F. velutipes det. Machulková, Staphylinidae det. Boháč, ostatní det. Švec.

Téměř všechny uvedené druhy byly nalezeny na plodnicích, Cerylon histeroides (F.) a Uleiota planata (L.) na myceliu a Litargus connexus (Geoffr.) v myceliu i na plodnicích. Mycelium bez přítomnosti plodnic (27.III.1980 Pankrác) bylo determinováno po kultivaci na sladinovém agaru v termostatu při konstantní teplotě 22° C mikroskopicky. Druhy nalezené na plodnicích se téměř výlučně vyskytovaly ve shluku tření.

Z celkem zjištěných 22 druhů nelze považovat žádný za monofágní, vázaný výlučně na sledovanou houbu. Tato skutečnost je dána zřejmě obdobím, ve kterém penízovka sametonohá fruktifikuje. V používaném rozdělení je možno za mycetobiontní druhy považovat Epuraea limbata (F.), Litargus connexus (Geoffr.) a Cicones variegatus (Hellw.), druhy Acrotrichis thoracica Waltl., Proteinus brachypterus F., Phyllodrepa ioptera (Steph.), Omalium rivulare (Payk.), Cryptophagus dentatus Hbst. a Lathridius angusticollis Gyll. za mycetofilní a zbývající lze označit jako mycetoxenní. Uvedené rozlišení však není konečné a bude záviset na objemu dalších poznatků. Zvláště u rodů Atheta Thoms. a Tachinus Grav. i u řady dalších nejsou potravní vazby do všech detailů u jednotlivých druhů objasněny. Obecně lze očekávat, že objem dosud známých mycetofilních druhů bude mnohem vyšší, zvláště, vezmou-li se v úvahu nejen vazby na plodnice, jak je tomu v převážné většině prací dosud, ale také na mycelium, které představuje vlastní organismus houby. Zanedbatelná není ani otázka závislostí na substrátu vzniklého činností hub, tj. na určitý druh hnilob dřeva apod.

Závěrem je možno říci, že z houby Flammulina velutipes (Curt. ex Fr.) Sing., vzhledem k jejímu fruktifikačnímu období, byl získán poměrně vysoký počet druhů brouků (22 druhů z 10ti čeledí), i když řada z nich je zcela obecná, např. Omalium rivulare citovaný i z dalších hub a jiných substrátů. K tomu je nutno vzít v úvahu, že soustavné sledování bylo uskutečněno prakticky jen na dvou pražských lokalitách. Nelze vyloučit, že při průzkumu jiných, zejména přírodně bohatších lokalit, budou zjištěny na penízovce sametonohé i další druhy brouků.

Zusammenfassung

Es wurde geforscht ob auf dem holzstörenden Pilz Flammulina velutipes (Curt ex Fr.) Sing. Käfer gefunden wurden. Die Forschung wurde in vier Lokalitäten durchgeführt. Im Ganzen wurden 22 Arten von Käfern aus 10 Familien festgestellt. Die leitende Art zeigte sich Epurea limbata (F.). Die grösste Anzahl von Arten wurde registriert aus der Familie Staphylinidae.

Literatura

Boháč, J., 1972: Drabčíkovití z okolí Klánovic u Prahy (Col., Staphylidae). Zprávy Čs. spol. ent., 8: 73-84.

Černý, A., 1976: Lesnická fytopatologie. SZN Praha.

Fleischer, A., 1927-30: Přehled brouků fauny Československé republiky. Brno.

Kratochvíl, J., 1957: Klíč zvířeny ČSR II. NČSAV, Praha.

Kult, K., 1947: Klíč k určování brouků čeledi Carabidae Československé republiky, 2., Praha.

Machulková, A., 1977: Houby zimního lesa. Lesnická práce. 56: 547-548.

Mohel, P., 1972: Systematický přehled československých druhů rodu Stenus Latreille 1796 a Dianous Samouele 1819 (Col., Staphylinidae). Zprávy Čs. spol. ent., 8: 105-124.

Příhoda, A., 1953: Houby a bakterie poškozující dřevo. SZN, Praha.

Reitter, E., 1909: Fauna Germanica. Käfer. Die Käfer des Deutschen Reiches. II. Bd. Stuttgart.

Roubal, J., 1931: Katalog Coleopter (brouků) Slovenska a Podkarpatské Rusi. I. Praha.

Roubal, J., 1936: Katalog Coleopter (brouků Slovenska a Podkarpatské Rusi. II. Bratislava.

Smetana, A., 1958: Drabčíkovití - Staphylinidae. 1. část: Staphylininae. Fauna ČSR, 12, NČSAV, Praha.

Veselý, R., Kotlaba, F., Pouzar, Z., 1972: Přehled československých hub. Academia, Praha.

Adresy autorů (Autor´s addres):

Ing. Zdeněk Švec, Žerotínova 47, 130 00 Praha 3

Ing. Anna Machulková, Kostelní 30, 170 00 Praha 7